

مکتبۃ الفتن

صریح

۱۳۲۶

دین، فلسفه، ادبیات، حقوق و علوم دن باحت هفتاد و ساله در

در سعادت نسخه بی ۰ پاره در

قیلمدن مقوا بورو ایله کوندربیرسه سنوی
۲۰ فروش فضله آلنیر

در سعادت پوسته ایله کوندربیرسه ولایات بدی اخداولنوره

مؤسسی : ابوالعلاء زین المایدین - ح . اشرف ادیب

سنہ ایکی الق آباغی

۷۰

در سعادت

۸۰

ولاپاندہ

۹۰

ملک اجنبیہ دہ

تاریخ تأسیسی :

۳۲۴

۱۱ نوموز

عدد : ۲۹

۱۸ صفر ۱۳۲۷ پنجشنبہ ۲۶ شباط

ایکنچی جلد

ضرر و ضرار [۱] کی ہر طبقہ ہو یوک و غایت شمولی اساسی رہ تأسیس
قلنسو در.

اصکام اسلامیہ و اجتہاد

زمان تجزیلہ ، عصر سعادت پیامبریہ امت حقنہ احوال
جاریہ یہ متعلق قابل تغیر و تبدیل اولیہ حق پک چوق حکم و قضائی
شرف صدور ایتش در کہ بونارک بر قسمہ دائڑ آیات قرانیہ نازل اولیش ،
دیکر لری ده طوغرودن طوغر ویہ ذات رسالتناہ افسدیز دن تلقی
ایدلیش در . ایشته کرک وضع اولونان اصول اساسیہ ، کرک بو طاق
احکام واقعیہ علمی اسلامہ منہاج هدایت اولوب اجتہاد لیہ استباط
احکامہ ماذون اولدقلری مواد معروضہ خصوصیہ بو نور حق ایله
مستیر اولیش و بوسایہ ده تنظیم و احکام معاملاتہ موفق قلنسو در .
اجتہاد فقہا ایله استباط اولونان بواحکام فرعیہ یہ ده « شرع »

معاملات دیویہ و انتظام احوال عمومیہ دائر اولان قسم رابعہ
شریعت عالمہ دائمہ اولہرق جزئیاتی تحدید ایٹک ممکن دکلدر .
چونکہ بوقسم احکامک غایت کثرت و تشعبی ایله برابر زمان و مکان ،
قوت و ضعف ، عرف و عات کی شیدرک اختلافی نسبتندہ مختلف
اولہ جنی آشکاردر . مکلفینک هر فردی بواحکامک کافہ سی بیلیک
قبل اولمادیفی کی لازم دم دکلدر .

ایشته استعین بالله « ولوردوہ الى الرسول و اولی الامر فهم لعلمه
الذین یستنبطونہ منہم » نظم جیلنک مذکور « اولی الاصر » کی یعنی
فقہا و ارباب حقوقک اجتہاد و استباط لرینہ اک زیادہ لزوم کورولن
مواد بوندن عبارت اولوب بوبابدہ جمع ناسک کندیلرینہ تقیید و متابعتی
اسر ضروریدر .

بناءً علی ذلك شرع محمدی حکومت اسلامیہ نک طرز و شکلی تحدید
و جزئیات احکامی سکانیکان تفصیل ایتمہ مسدر . یا لکن بنای حکومت
و مدار قوام سلطنت اولہ حق اساسی ری تعيین ایله مسدر . مثلا وجوب
شوری و حریت کلام و اجتماع و حیث اجماع کی کا اور وبا حکومت لرینک
اخیرآ تشکیل ایتش اولدو قلری « مجلس نواب » ، پارلامتوں هپ
بو اساس اوزرینہ وضع اولونشندر .

الی الابد دوامی تأمین بیورلوق ایچون شریعت اسلامیہ ده هرنہ
صورتله اولورسہ اولسون تحریء عدالت و مراعات مساوات و منع

[۱] متدد راویلردن ابن ماجہ و دارقطنی و حاکم غرائی طرفندن تخریج
اولونان « لاضر و لا ضرار فی الاسلام » حدیث شریذنک مفاد عالیسیدر . حدیث
منہ کور اربعین نوویہ ۵۵ ۳۲ نجی حدیث اولق اوڑھه انتخاب اولوندیہ کی
مجلہ نک ۱۹ نجی مادہ سی اولہرق « ضرر و مقابلہ بالفرد بوقدر » دیہہ ترجمہ
قلنسو در . یعنی بدایہ کیسیہ ضرر ایٹک جائز اولمادیفی کی مقابلہ و جزاء دخی
ضرر جائز دکلدر . مثلا بریک مالی بغير وجه شرعی آنکہ بر کیسے نک حق اولمادیفی
حالہ آئی ایشان امتناع ایٹک کی برصورتله اضرار ظلم اولمادیفی جئنه جائز
اویماز . مقابلہ بالفرد بوقدر یعنی بر کیسے دیکر کسنه یہ ضرر ایقاع ایتک دکه
متضرر اولان مقابله اوفی اضرارو حق اولمادیفی بلکہ حاکمہ سراجتله ضرری
صویت مشروعا ده ازالہ ایتک دکل لازم در . هله وقوع بولان بر ضرری آخری
اضرار ایله تلاقي بے چالیشیق قطما جائز اولہ ما ز . مثلا بر کیسے نک ویردیکی قلب
اقبی باشقہ سنه سورمک کی . بجهہ دوج اولونان قواعد کلینک اکثری
ہ لشہ و نظائر دن مأمور اولوب غایت مهم اساسی اولمادیفی معلوم و مسلد ده .
شرح لرینہ سراجت بلہ دھمازیادہ وقوف حاصل اولور .

آغیز وغیره قابل تطبيق ظن اولونان « حدود شرعیه » نک هر برندۀ پیک چوق قیود و شرائط اعتبار اولونشدر . کرک اسباب موجه نک ثبوتی ، کرک اجرا و استیفاسی غایت تصعیب ایدلیکی معلومدر . بوجهته حدودک اکثریسته معروض اوله حق اشخاص نادرآ کوئی ملکده و آنلرک وضعیت مقصود محض فجر و ترهیب اولدینی تحقیق اینکددر .

مع هذا قصاص ایله قطع ید کی بعض حدود شرعیه نک نادرآ اجراسی بیله بی نهایه نفوس و اموالک مصویتی تاءین ایده جکنن تشریعی محض حکمت و موافق مصلحت اولدینی قابل انکار دکلدر . استعید بالله « ولکم في القصاص حیاۃ یا ولی الالاب » نظم جلینک اشعار عالیسی اوزرہ قاتلک قصاصاً قتل یرجوق نفوس معصومه نک محافظه حیاته مدار اولور . « اولاً » برشخصی قتل اولونجغنى اولان ایقاع قتل ایدیکی تقدیره کنديسنک قصاصاً قتل اولونجغنى بینیجه قتلدن منزجر اولورده هر ایکیسته حیاتی باقی قالیر . « ثانیاً » برقاتل متعمد قصاص اولونمادینی صورتده باشهه درلو جزادیده اولسه بیله ورثه مقتول آدن اخذتار فکرندہ بولونه جفلرندن یاولنلر اونی قتل ایله کنديلرینی اویله براجذ ثار تیلکسنه دوشورمش اولورلر . ياخود قاتل خوفدن ناشی اویندری ده بزر بزر قتل واقایه چالیشیر ، هرایکی طرفک قیلهرلری بینته قان کوئمک فکری یرله شیر قالیر . الحاصل ظاهر ده قتل اولان قصاص حقیقتده حیات عظیمه در ، چونکه مشروعتی دوشونن کیمسه فعل قتلدن مجانب ایدرسه قتل هیچ وقوع بولاز ، اکر دوشونمزده قتله متوجه اولورسه قتل ایکی شخصه منحصر قالیر ، قیله لرینه سرایت ایمز .

[مكتب حقوقزدہ تدریس اولونان « معیار عدالت » کتابی مطالعه اولونورسه اکلاشیلرکه قصاص قاتلک اقسام خسمی ایچندن یالکز قتل عمد قسمنده جاری اولوب کرک وجوبی ، کرک استیفاسی ایچون ده پک چوق شرائط وارد . بونلر هر قتل عمده تمامًا تحقق ایتیه جکنن قانونه قصاص درج اولونمیله مشکلات عظیمه ظهور ایمز ، یالکز تأثیرات حسنه مشاهده اولونور .] مابعدی وار

مناسنی اسماعیل مفی

حاج

جاست فراسمه

سوره مؤمنون : آیت - ۱۲، ۱۳، ۱۴

« ولقد خلقنا الانسان من سلالة من طين . ثم جعلناه نطفة في قرار مکین . ثم خلقنا النطفة علقة فخلقنا العلقة مضغة فخاقنا المضغة عظاماً فكسونا العظام حماً ثم انشأناه خلقاً آخر فبارك الله احسن الحالین » [جناب منزل الفرقان جلت عظمته آیت متقدمه انساندن بعض افراد سعاداتکحالی بیان ایدکدن صوکره شمدی انسانک مبدأ خلق

اطلاق اولنوره چونکه قواعد شرعیه اوزرینه بنا قائمش اولدینی کی بیولده استنباط احکامه طرف شارعden ماذونیتده ویرلش در « قانون » تسمیه اولنقده جائزدر . نصل که علمای متاخرین طرفدن کثرله وقوع بولقده وعرف وعادته واقع تبدلاته واقتضای مصالح وامته کوره قابل تبدل اولملری علث باعنه کوسترلکدمدر . میزان امام شعرانیده « خذالعفو وأمر بالعرف واعرض عن الجاهلين »

آیت کریمهه [۱] « یعنی اذالم نوح اليك في معرفة مقدار شئ فرده الى العرف واعمل به » دیه تفسیر اولندقدن صوکرا « بوآیته نظرآ صرف جاری توابع شرعden معدوددر . عرف ایله مرادمن قواعد شرعیه موافقی ایله برابر بین الناس مقرر اولان شیلردر که بعض علمای بوكا قانون تسمیه ایدرلر » بیورلشددر . کتاب الحدوده مراجعت . بیانات مبسوطden مقصد اصلیمز شرع شریف احمدینک حاوی اولدینی احکام اساسیه وفرعیه نک — لدی الایجاب بعض اجهادیاتک فی الجمله تبدل ایمی و مذاهب مدونه نک هر هانکیسندن اولورسه اولبسون ناسه ارفق و مصالحه اوفق اقوالک اخذ ایدلسی شرطیله هر عصر و زمانده بوتون احوال امتی ، معاملات جاریه مدنیتی محیط اولدینی ایضاً واثبات اینکددر . « علم فقه » نامیله مدون بولنان مسائل شرعیه مندن ازمان اخیره ده حدث اولوب معاملاتی پک زیاده توسع اولونان بعض خصوصات ، استتا ایدلیکی تقدیره خارج قاله حقه ماده تطبيق بولونیه حق برشی کوسترمک قابل دکلدر .

بنابرین تحقق ایدیسیورکه بزم اساس اولهرق هیچ برملتك قانونندن اخذ واقباصه اصلاً احتیاجز اولمادینی کی احکام شرعیه من اربابی معرفتیله تدقیق و تطبيق ایدیله جک اولسه بوتون احوال و معاملاتی تظمیده برکونا مشکلاه دوشیمه جکمز وارسته قید اشتباهدر . اک کوچک برگونه اولان (مجاهه احکام عدله) کونش کی اثبات وارائه ایدیسیورکه احکام حقوقیه ده فقهای اسلامیه قدر تدقیقات موشکافانه هیچ بر قومک علمای حقوقی موفق اولماشدر . اوروپانک سنه رجه سوروكله نوب طوران اختلافاتی مجاهه جلیله من ایله خل و فصل ایدلسی اوزرینه هر لسانه ترجمه نه اعضاً قلندینی جمله نک معلومیدر .

احکام جزائیه منده تدقیق اولونسنه نه مرتبه عادلانه و تربیه عمومیه واصلاح احوال بشريه ایچون واسطه یکانه اولدینی تبین ایدر . غایت

[۱] بو « عفو » ، « يسألونك ما ذا ينفقون في المفو » نظم شریفند ، کی کی « مدار سهولت ، آزاده کانت » اولان شی معناسته در . « اخذ » قبول و رضاند بجازدر . یعنی ناسک تیز ایدن ، کلنه ایز و وجود بولان اعماله راضی اول ، مشقته مژدی اوله حق تکلیفده . بولونما که منافذ واقع اولماشون . « عرف » اسر مستحسن ایله تفسیر اولنور . یعنی قبول هامه به مظہر اوله حق شبلری اسر ایت و جاهماردن امراض ایله ، مفهای ناس ایله بجادله ایمه .

نصل که آیت اخراده « و اذا خاطبهم الجاهلون قالوا سلاماً » بیورلشددر . هباد صالحینه جاهلر مخاطبه ، کنندی حال وصفتاریسنه کوره مکالمه ایده جک اولدقلری ذمان اولنر سلام متارکه تیزام ایدرلر ، مقابلده بولونمازلر . « خذالعفو وأمر بالعرف » آیت کریمه می حسن معاشرت و مدارات هامه بی آمر اولمله بوتون مکارم اخلاق جامع اولان آیات قرائیه دن محدود در .